

Вујадин Иванишевић

Археолошки институт,
Београд

Новац VI–XV века из збирке Народној музеја у Краљеву

УДК 737.1.033 (497.11)

Колекција средњовековног новца из збирке Народног музеја у Краљеву представља малу збирку основних емисија новца које су у раздобљу средњег века циркулисале на овим просторима. Из тих разлога одлучили смо се на њено објављивање. Распоред колекције у грубим цртама одсликава оптицај новца на територији Краљева са најосновнијим емисијама које укључују новац Византије, Венеције и Србије.

Малобројна, збирка не пружа довољно елемената за неку свестрану анализу новца заступљеног у колекцији. Поред овог и сам нумизматички материјал не пружа неке особености. Углавном је реч о основним, главним емисијама.

Међу заступљеним новцем најбројнија су ковања Манојла I Комнена и Стефана IV Душана. Поред тога што су емисије Манојла I Комнена најбројније оне се издвајају својим општим изгледом. Наиме, скоро сви примерци (бр. кат. 5–7), као и новац Алексија III 1195–1203 (бр. кат. 9), су накнадно опсечени, чиме су им тежина и вредност сведени на вредности млађих номинала. Овај процес, опсецања новца, био је у директној вези са смањењем вредности новца крајем XII и почетком XIII века.¹⁾ Како ова група представља хомогену масу, мишљења смо да би поједини примерци поменутих емисија, ако не и сви, као и новац тзв. »бугарских имитација« (бр. кат. 10–14), који припада истом времену, припадали некој мањој остави похрањеној почетком XIII века.

Публиковање збирки, па и оних мањих, као што је овде случај, представља важну спону у упознавању не само нумизматичког материјала, већ пре свега циркулације новца. Стога очекујемо да и друге колекције буду објављене, јер само тако ћемо добити пуну слику оптицаја новца у средњем веку на нашим просторима.

1) M. F. Hendy, *Coinage and Money in the Byzantine Empire (1081–1261)*, Washington D. C. 1969, 21–23.

КАТАЛОГ

Скраћенице:

- DOC P. Grierson, Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Anastasius to Maurice, 491–602, Vol. I. Washington D. C. 1966.
- MIB W. Hahn, Moneta Imperii Byzantini, Von Anastasius I. bis Justinianus I. (491–565), I. Wien 1973.
- HEN M. F. Hendy, Coinage and Money in the Byzantine Empire 1081–1261, Washington D. C. 1969.
- LJU S. Ljubić, Opis jugoslavenskih novaca, Zagreb 1875.
- MAP P. Марић, Студије из српске нумизматике, Београд 1956.

1. Јустинијан I 527–565

Солид; –г.; 6; 20 mm.

Ав. DN IVSTINI – ANVS PP AVC Биста цара спреда с шлемом и оклопом. У десној руци глоб с крстом, у левој штит.

Рв. VICTORI–AAVCCCE Фигура анђела, спреда која држи у десној руци христорограм, а у левој глоб с крстом.

*

CONOB

MIB. 7: 542/65.

Инв. 139.

2. Фолис; –г.; 6; 28 mm.

Ав. DN IVSTINI – ANVS PP AVC Биста цара с дијадемом, оклопом и палудаментом окренута на десно.

Рв. У средини М, лево *. десно и горе крст, доле?. CON

DOC 84; MIB. 28: 532/7.

Inv. 64.

3. Фолис; –г.; 12; 31 mm.

Ав. (DN IVST)INI – (ANVS PP AVC) Као претходни,

Рв. Као претходни.

DOC. 84; MIB. 28: 532/7.

Inv. 65.

4. Манојло I Комнен 1143–1180

Билон аспрон трахеј; –г.; 6; 31 mm.

Ав. IC–XC Христ у туники и колабиону седи на престолу.

У левој руци јеванђеље.

Рв. (M)ANON(A ΔΕСПΟΤ) MN–ΘV Лево цара у стеми, дивитизиону и лоросу крунише Богородица у туники и мафориону. Цар држи у десној руци лабарум, у левој глоб с крстом.

HEN. IV ковање варијанта А, Т. 16. 4–6.

Истањена плочица. Пробушен.

Инв. 113.

5. Билон аспрон трахеј; -г.; -; 19 mm.
 Ав. Као претходни.
 Рв. Као претходни.
 HEN. IV ковање варијанта А, Т. 16.1-6.
 Опсечен.
 Инв. 115.
6. Билон аспрон трахеј; -г.; 6; 21 mm.
 Ав. Као претходни. * - *
 Рв. Као претходни.
 HEN. IV ковање варијанта А (?), Т. 16.1-6.
 Опсечен
 Инв. 116.
7. Билон аспрон трахеј; -г.; -; 20 mm.
 Ав. као претходни.
 Рв. Као претходни.
 HEN. IV ковање варијанта А, Т. 16.1-6.
 Опсечен.
 Инв. 129.
8. Исак II Анђео 1185-1195
 Билон аспрон трахеј; -г.; 6; 25 mm.
 Ав. МР - ΘV Богородица у туники и мафориону седи на престолу држећи Христову главу на грудима.
 Рв. (ICAAKIOY ΔΕΣΠΟΤΗΣ) Стојећа фигура цара у стеми, дивитисиону. лоросу и сагиону. У десној руци скиптар с крстом, у левој анексикакиа.
 HEN. варијанта А-D.
 Пробушен.
 Инв. 111.
9. Алексије III Анђео-Комнен 1195-1203
 Билон аспрон трахеј; -г.; 6; 19 mm.
 Ав. +KERO - (HΘEI) IC-XC Попрсје Христа у туники и колабиону. У левој руци свитак.
 Рв. (ΔΔΕΖΙΩΔΕCΠ ΘΥΚ TWKOMNHNW) Цар, лево, и св. Константин, десно, држе глоб с крстом. Цар и светац су обучени у стему, дивитизион и лорос и држе скиптар с лабарумом.
 HEN. варијанта II, Т. 22. 8-12, 23.1-7.
 Опсечан.
 Инв. 114.
10. »Бугарска имитација« 1195-?
 Билон трахеј; -г.; 6; 23 mm.
 Ав. IC-XC Христ у туники и колабиону седи на престолу.
 У левој руци јеванђеље. * - *
 Рв. (MANHNA ΔΕCΠOT) МР - ΘV Лево цара у стеми, дивитизиону и лоросу крунише Богородица у туники и мафориону. Цар држи у десној руци лабарум, у левој глоб с крстом.
 HEN. Тип А, Т.24. 1-9.
 Инв. 117.

11. Билон трахеј; -г.; 6; 27 mm.
 Ав. МР – ΘV Богородица у туники и мафориону седи на престолу држећи Христову главу на грудима.
 Рв. (ICAAKIOC ΔΕCΠOTHC) Стојећа фигура цара у стеми, дивитисиону. лоросу и сагиону. У десној руци скиптар с крстом, у левој анексикакиа.
 HEN. Тип B, T.24.10-14
 Инв. 112.

12. Билон трахеј; -г.; 6; 23 mm.
 Ав. Као претходни (?)
 Рв. Као претходни.
 HEN. Тип B, T.24.10-14
 Инв. 108.

13. Билон трахеј; -г.; 6; 25 mm.
 Ав. (+ KERO – HΘEI) IC-XC Попрсеје Христа у туники и колабиону. У левој руци свитак.
 Рв. (AAEЗИWΔECΠ TWKOMNHNW) Цар, лево, и св. Константин, десно, држе глоб с крстом. Цар и светац су обучени у стему, дивитизион и лорос и држе скиптар с лабарумом.
 HEN. Тип C, T.24.15, 25.1-5.
 Инв. 110.

14. Билон трахеј; -г.; -; 24 mm.
 Ав. Као претходни.
 Рв. Као претходни.
 HEN. Тип C, T.24.15, 25.1-5.
 Инв. 109.

15. Раниеро Зено 1253-1268
 Грош; -г.; 6; 21 mm.
 Ав. RA. CENO. – D/V/X – . S. M. VENETI Дужд, лево, стоји спреда и прима заставу од св. Марка, десно.
 Рв. (IC-XC Христ, спреда, седи на престолу с наслоном.

 Пробушен.
 Инв. 120.

16. Пасквале Малипиеро 1457-1462
 Дукат; -г.; 6; 20 mm.
 Ав. PA. MARIPET – S. M. VENETI Свети Марко, лево, благосиља дужда на коленима, десно, који држи заставу.
 Рв. SIT. T. XPE. DAT. Q. TV – REGIS ISTE DVCAT Христ стоји, окренут спреда, благосиља. Лево 4, десно 5 звездица.
 Инв. 118.

17. Стефан Урош II Милутин 1282-1321
 Динар; -г.; 5; 20 mm.
 Ав. VROSIVS – R/E/X – *STEFAN Краљ, лево, стоји спреда и прима заставу од св. Стефана, десно. +|

Рв. IC – XC Христ, спреда, седи на престолу с наслоном.

LJU. III (Стефан Урош I); MAP. I/1.

Инв. 123.

18. Стефан IV Душан 1331–1355

Динар; -г.; 2; 16 mm.

Ав. СФ – Z() Цар с круном на глави седи спреда на престолу.

Рв () – () као претходни.

LJU. II српски натпис; MAP. IV.

Инв. 125.

19. Динар; -г.; 2; 15 mm.

Ав. () – () Цар и царица с круном на глави седе спреда држећи међу собом једноструки крст.

Рв. () – () Као претходни.

LJU. IVA11; MAP. VI.1.

Инв. 126.

20. Динар; -г.; 12; 20 mm.

Ав. СФб – ZP Цар јаше надесно.

Рв. IC–XC Попрсеје Христа спреда који благосиља.

LJU. VI српски натпис; MAP. XII.

Инв. 124.

21. Ђурђе Бранковић 1427–1456

Динар; -г.; 6; 17 mm.

Ав. ГNb/ДЕСПО/Тбг Ю()/. бГ()

Рв. Лав, около четири шестокраке звездице.

LJU. VIIa; MAP. VII, T.26.17.

Инв. 122.

22. Динар; -г.; -; 15 mm.

Ав. ~/.ГNb/ДЕС()

Рв. Лав, около четири крина.

LJU. VIIb; MAP. VII, T.26.20.

Реверс душло откован, обрнут за 180°. Пробушен.

Инв. 121.